

Grunderna för gymnasiets läroplan 2019

Utkast 16.12.2024

4.2 Stöd för lärandet och specialundervisning

4.2.1 Stöd för lärandet

Stöd för lärandet innebär att man svarar på den studerandes individuella behov. Stödet innebär även lösningar som berör gemenskapen och studiemiljön. Stöd för lärandet ska ordnas på ett mångsidigt och flexibelt sätt med hjälp av alternativa metoder. Stöd för lärandet kan genomföras både individuellt och i grupp utgående från de studerandes behov.

När det gäller stöd för lärandet ligger fokus på lättillgängligt stöd som den studerande ges så snart behovet av stöd framkommer för att förhindra att den studerandes svårigheter anhopas sig. Stöd för lärandet är avsett som stöd för ämnesundervisningen för de studerande som har svårt att klara av sina studier. Stödåtgärderna ska genomföras i samarbete mellan undervisningspersonalen i form av stödundervisning som ges av ämnesläraren och stöd och handledning som ges av specialläraren och övrig personal. Stödåtgärderna ska vara tillräckliga och ges i rätt tid samt främja de studerandes lärande, visande av kunskaper, övergång till fortsatta studier och välbefinnande.

Den studerande har rätt att få stödundervisning, det vill säga undervisning och handledning av lärare, för att svara på behovet av stöd för lärandet. Stödundervisning kan ges en studerande som tillfälligt har hamnat efter i sina studier eller av någon annan orsak behöver stöd eller handledning för att genomföra gymnasiestudierna. Stödundervisning kan också ges för att stärka den studerandes studiefärdigheter, till exempel språkliga, matematiska eller datatekniska färdigheter, eller för att stödja färdigheter i studieteknik. Stödundervisning kan ges för att stärka språkkunskaperna om den studerande har bristande kunskaper i undervisningsspråket i fråga om ordförråd eller språkbruk. Stödundervisning för att stärka den studerandes språkkunskaper ska alltid ha en koppling till studierna som genomförs och stödundervisningen får inte användas för undervisning i grundläggande språkkunskaper.

I stödet för lärandet ingår stöd och handledning som ges av en speciallärare. När stöd och handledning ges av en speciallärare som en del av stödet för lärandet fattas inget beslut om specialundervisning i enlighet med 28 b § i gymnasielagen (714/2018). Stödet som ges av en speciallärare kan till exempel vara en diskussion om den studerandes behov av stöd och metoder för att stödja studierna eller testning av svårigheter med läsning och skrivande, bedömning av behovet av särskilda arrangemang vid studentexamen och planering av sätt att visa lärande och kunskaper samt specialarrangemang i gymnasiet i samarbete med ämneslärare. Dessutom kan specialläraren hjälpa den studerande hitta lämpliga studiestrategier och ge den studerande stöd och handledning för utveckling av studiefärdigheter, strukturering av helheter, schemaläggning och färdigställande av uppgifter samt självständiga och målinriktade studier. Specialläraren kan stödja den studerande genom att hjälpa andra lärare ta hänsyn till den studerandes stödbehov genom konsultation. Denna typ av kortvarigt stöd som ges av en speciallärare är i de flesta fall tillräckligt för studerande som exempelvis har specifika inlärningssvårigheter, såsom svårigheter att läsa och skriva.

Enligt 28 § 2 mom. i gymnasielagen ska behovet av stöd bedömas när studierna inleds och regelbundet under studiernas gång. Lärarna bedömer behovet av stöd tillsammans med den studerande och vid behov med vårdnadshavaren. Med den studerandes samtycke kan även sådana sakkunniga som behövs för att ordna stödåtgärderna delta i bedömningen. Konstaterandet av behovet av stöd kan enligt 40 § i lagen om grundläggande utbildning (628/1998, ändrad genom lag 1288/2013) även grunda sig på information som är nödvändig med tanke på ordnandet av utbildningen eller på lärarnas eller den övriga personalens observationer. Därtill kan behovet av stöd bedömas på andra sätt, till exempel med hjälp av kartläggningar i början av studierna.

Den studerande kan söka sig till stödåtgärder självständigt eller hänvisas till stödåtgärder. Den studerande har dock ingen skyldighet att ta emot stöd för lärandet. Gymnasieutbildningen grundar sig på den studerandes aktivitet och självständiga roll när det gäller att genomföra studierna. Stöd för lärandet är inte avsett för studerande som på grund av frivillig eller olovlig frånvaro har hamnat efter i sina studier. Även i detta fall är det viktigt att beakta den studerandes livssituation som helhet vid bedömningen av behovet av stöd för lärandet.

Lärarna som undervisar den studerande och specialläraren ska planera stödåtgärderna tillsammans med den studerande. Stödåtgärderna kan vid behov och med den studerandes samtycke planeras i samarbete med andra sakkunniga. Stödåtgärderna och eventuella ändringar i dessa antecknas på den studerandes begäran i den studerandes individuella studieplan (gymnasielagen 28 § 2 mom.). Läraren som ansvarar för stödåtgärderna ska se till att den studerande är medveten om möjligheten att få åtgärderna antecknade i studieplanen. Man ska regelbundet följa upp och utvärdera hur stödåtgärderna genomförs och vilken inverkan de har.

Den studerandes lärande och välbefinnande understöds vid behov genom sektorsövergripande samarbete. Den studerande kan vid behov få stöd och handledning för lärandet förutom av ämneslärare och speciallärare även av annan personal, såsom studiehandledare och studerandevårdspersonal.

Som en del av stödet för lärandet kan man även främja den studerandes lärande genom att erbjuda sådana studier som ingår i gymnasiets lärokurs som främjar lärandet och välbefinnandet. De kan till exempel stödja den studerandes studiefärdigheter och livsfärdigheter eller studier i modersmål och litteratur, matematik, språk och andra läroämnen.

4.2.2 Specialundervisning

En studerande har rätt till specialundervisning, om hen på grund av konstaterade inlärningssvårigheter eller av andra jämförbara orsaker behöver specialundervisning för att fullgöra gymnasiets lärokurs och det stöd för lärandet som avses i 28 § i gymnasielagen och som beskrivs ovan inte är tillräckligt med beaktande av den studerandes behov av stöd.

Med konstaterade inlärningssvårigheter avses sådana faktorer som försvårar den studerandes lärande och som har identifierats antingen under den grundläggande utbildningen eller under gymnasiestudierna. Dessa faktorer kan bero på långtida inlärningssvårigheter, neuropsykiatriska svårigheter eller någon annan funktionsnedsättning eller sjukdom som försvårar lärandet. Om den studerande under den grundläggande utbildningen har fått elevspecifikt eller särskilt stöd, har stödåtgärderna antecknats i de dokument som gäller stödet till eleven som utbildningsanordnaren har tillgång till. Dessa dokument överförs till anordnaren av gymnasieutbildning med stöd av 23 § i läropliktslagen och 28 b § 2 mom. i gymnasielagen: anordnaren av grundläggande utbildning ska till anordnaren av gymnasieutbildning lämna ett beslut om särskilt stöd eller ett beslut om stöd som gäller när den grundläggande utbildningen upphör.

I gymnasiet kan den studerandes inlärningssvårigheter konstateras med hjälp till exempel kartläggningar och tester. Som en del av bedömningen kan man vid behov intervjua lärare som undervisar den studerande för att bedöma hur inlärningssvårigheterna påverkar studierna och vilka stödåtgärder som behövs. Vid behov konstateras inlärningssvårigheterna i samarbete med aktörer inom studerandevården. Om enbart stödåtgärder enligt 28 § i gymnasielagen bedöms vara otillräckliga redan när gymnasiestudierna inleds, kan specialundervisning erbjudas och ett beslut om specialundervisning fattas utgående från behovet av stöd redan i början av gymnasiestudierna. Även i detta fall ska alternativa metoder för stöd för lärandet användas parallellt, till exempel stödundervisning. Med andra jämförbara orsaker avses situationer där den studerande behöver specialpedagogiskt stöd av någon annan orsak än inlärningssvårigheter, funktionsnedsättning eller sjukdomar. Andra orsaker kan till exempel vara en orsak som hänför sig till en svår livssituation och som avsevärt försvårar studierna och lärandet på lång sikt.

Specialundervisningen ges av en speciallärare om vars behörighet föreskrivs i förordningen om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet. Specialläraren ansvarar för bedömningen av behovet av särskilda pedagogiska stödåtgärder och för planeringen av stödåtgärder i samband med studierna och visandet av kunnskap. Specialundervisningen kan till exempel vara långsiktig undervisning i ändamålsenliga studiefärdigheter och studiestrategier, stöd för den studerandes aktörskap eller stöd för tidsplanering och stöd för självständiga och målinriktade studier. Stödåtgärderna ska planeras tillsammans med den studerande och genomföras i samarbete med undervisnings- och handledningspersonalen. I specialundervisningen ska också de specialarrangemang beaktas som den studerande behöver i situationer som gäller visande av kunnskap under gymnasieutbildningen samt i studentexamen. Specialundervisningen ska på den studerandes begäran antecknas i den studerandes individuella studieplan.

Inom gymnasieutbildningen är det inte möjligt att avvika från målen enligt lärokursen. Bestämmelser om avvikande studiearrangemang finns i 29 § i gymnasielagen. Den som antas till gymnasiet ska ha tillräckliga förutsättningar att klara av studierna i gymnasiets lärokurs. I specialundervisningen ska man samarbeta efter behov med studerandevården samt med den studerandes vård- och rehabiliteringsnätverk. För att tillgodose behoven av stöd för studerande med funktionsnedsättning ska man vid behov samarbeta med välfärdsområdet.

Utbildningsanordnaren fattar ett förvaltningsbeslut om den specialundervisning som ges en studerande. Förvaltningsbeslutet ska fattas när behovet av specialundervisning framgår eller utgående från en begäran eller viljeyttring om behovet av stöd från den studerande eller dennes vårdnadshavare eller lagliga företrädare. Den studerande och dennes vårdnadshavare eller lagliga företrädare ska höras innan förvaltningsbeslutet om specialundervisning fattas. I beslutsfattandet ska man följa de allmänna bestämmelserna om beslutsfattande, närmast förvaltningslagen (434/2003) och i kommunerna även kommunallagen (365/1995).

Om en läropliktig har fått ett beslut om särskilt stöd eller ett beslut om stöd som gäller när den grundläggande utbildningen upphör, ska anordnaren av gymnasieutbildning utreda och bedöma den studerandes behov av specialundervisning utgående från det beslut som fattats under den grundläggande utbildningen.

Stödåtgärdernas inverkan ska bedömas under studierna och vid behov stärks eller minskas stödet. Det är även möjligt att avstå från specialundervisningen och dra in stödet om den studerande inte längre behöver stöd. I det här fallet ska man fatta ett förvaltningsbeslut om indragningen av stödet.

4.2.3 Avvikande studiearrangemang, assistenttjänster och individuella specialarrangemang

Avvikande studiearrangemang i enlighet med 29 § i gymnasielagen kan också gälla studerande som behöver specialundervisning eller annat stöd för lärandet. Avvikande studiearrangemang innebär att den studerandes studier för att uppnå målen för lärokursen delvis kan ordnas på annat sätt än vad som bestäms och föreskrivs i gymnasielagen och statsrådets förordning om gymnasieutbildning samt i den lokala läroplanen. Studierna kan ordnas på ett avvikande sätt efter ansökan av den studerande eller med den studerandes samtycke. Avvikande arrangemang ska tillämpas endast till den del som det är nödvändigt. De avvikande arrangemangen ska antecknas i den studerandes individuella studieplan.

Den studerande ska vid behov handledas att ansöka om assistenttjänster, särskilda hjälpmedel och andra tjänster i enlighet med lagen om funktionshinderservice och den övriga lagstiftningen. För att stödja den studerandes ork och välbefinnande kan man samarbeta med studerandevårdens tjänster eller vid behov med andra aktörer. Utöver specialundervisning och annat stöd för lärandet har den läropliktiga studerande även rätt att få individuell studerandevård.

Den studerandes arbete, lärande och kompetensutveckling ska bedömas på ett mångsidigt sätt. Möjligheten för en studerande som behöver stöd att visa sitt kunnande på olika sätt ska tryggas, till exempel i situationer då den studerande har svårt att producera text. Olika sätt och tillfällen att visa kunnandet ska planeras utifrån den studerandes behov. Individuella arrangemang för bedömningen kan vara till exempel att den studerande får förlängd tid i bedömningssituationen, att den studerande kan få sitta i ett avskilt rum, att man använder en större textfont eller att den studerande har möjlighet att använda en egen skärm. Vid bedömningen kan man även använda sig av andra ändamålsenliga specialarrangemang.

Den studerande ska få information om specialarrangemangen i studentexamensproven genast då hen inleder studierna i gymnasiet och därefter vid behov. Den studerande ska ha möjlighet att pröva på specialarrangemangen under gymnasiestudierna för att man ska kunna bedöma behovet av arrangemangen och hur de fungerar. Den studerande ska vid behov få hjälp med att skaffa nödvändiga utlåtanden och för att begära specialarrangemang för studentexamensproven.

4.2.4 Frågor som avgörs på lokal nivå

I den lokala läroplanen ska man besluta om och beskriva följande beträffande hur stödet för lärandet och specialundervisningen ordnas i praktiken:

- stödåtgärderna, specialundervisningen och hur de studerande och vårdnadshavarna informeras om rättigheterna som berör stödet
- hur behovet av stödåtgärder och specialundervisning bedöms
- hur stödåtgärderna och specialundervisningen antecknas i den individuella studieplanen
- hur stödet för lärandet och specialundervisningen genomförs
- hur genomförandet av stödet och specialundervisningen följs upp och utvärderas
- beslutet om specialundervisning
- hur den studerande och vårdnadshavaren hörs i samband med att ett beslut om specialundervisning fattas
- samarbetet och ansvars- och arbetsfördelningen i förutnämnda frågor.